

Teksti so skrbno natisnjeni v fonetični pisavi, nekaj tiskovnih napak pa je vendarle ostalo.

Ves razbor vsebinskih, glasbenih in plesnih vrednot ohranjenega besedila in napeva lepo ponazarjajo številne, dobro uspele fotografije ter topografska karta. Za znanstvenika je dodan seznam slovstva, tujcu pa je namenjen francoski resumé.

Študija je v skladu z avtorjevo namero predvsem opisna, vendar pa nahajamo na mnogih mestih misli in opozoritve, ki utegnejo privedi v podrobno analizo in primerjavo tako muzikologa kot sociologa, mitologa ali historičnega biologa.

Slog razprave je jasen in jedrnat, jezik lep, poln zanimivih koroških izrazov in terminov, v pravopisu pa utegne najti jezikovni gurman precej poslastic: strije, burklje, zavozljan, ranjki, dedščina, spodtikati, zmisel, razmesten, strden, menj, mišljevanje, šartil-šartelj, kriter-kriteriji. Starinoslovec bo vesel acc. pl. dari in adverbov: vsepovsodi, podrugodi. Glagolska predpona v se šopiri na škodo tovarišice u: vpepeliti, vpoštevati, vporabljati, vtrgati list z veje, vpostaviti, povžiti (toda: užiti), prevdarek (toda: udariti).

Stanko Bunc.

KARLOVŠEK JOŽE, SLOVENSKI ORNAMENT. Zgodovinski razvoj. Izdalo Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani. 1935. 8°. 129 str. (127 slik.) — Ljudski in obrtniški izdelki. Izdalo Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani. 1937. 8°. 107 str. (112 slik.)

J. Karlovšek je tvegala smeli poizkus, da ugotovi elemente, ki ustvarjajo specialni slovenski ornament, na ta način, da je reduciral v zgodovini ornament samo na umetnostno doživljanje in splošno umetniško ustvarjanje, po nosilcu tega doživljanja in ustvarjanja pa na narod.

K temu ga je gotovo napolnilo dvoje: na eni strani razmah, katerega je z Iz. Cankarjem in Fr. Steletom doživela naša zgodovina umetnosti, razmah, ki je že s S. Vurnikom prenesel umetnostnozgodovinsko delovno metodo na narodopisje; na drugi strani pa stanje našega narodopisja, katerega gojijo sicer zaslužni poborniki narodne tradicije, ki pa v narodopisju ne gledajo znanstvene discipline, temveč (po A. Spamerju izraženo) »Sammelbetriebelt-samer oder reizvoller Resterscheinungen aus vergangenen Zeiten wie geistig überwundener Entwicklungszustände«. Poleg tega je pač tudi duh časa z vsestranskim uveljavljanjem in poudarjanjem slovenske narodnosti vplival na avtorja zgodovinskega razvoja slovenskega ornamenta, da je po logiki, stilnih sorodnostih in močnem kulturnem narodnem hotenju hotel izluščiti iz razvojne linije predzgodovinskega in zgodovinskega ornamenta slovenskega, pri čemer mu je idejno koristilo naziranje o odvisnosti razvoja od tujih vplivov, kakor ga je n. pr. v zvezi s starohrvatsko umetnostjo značilno razvil J. Strzygowski. Tako je zgradil J. Karlovšek slovenski ornament iz prvotnih kultur Severne Evrope, Sredozemlja in Vzhoda, ki so se strnile v Podonavju kot križišču vseh treh, kjer so se nato izoblikovali vplivi Vzhoda s staroslovansko kulturo, iz katere se je osamosvojil slovenski ornament s prevladujočimi rastlinskimi motivi.

Proti temu moramo ugotoviti, da je ornament kot narodopisna tvorba rezultanta dolge vrste komponent s skupnim izvorom v duševnem in materialnem življenju človeka, kakor ga sestavljajo zgodovina s tradicijo, religija, pravljica, običaj, navada, v novejši dobi organizacija, pokrajina s svojim tlom, socialna struktura prebivalstva, gospodarstvo, bivališče, obleka, sožitje človeka z okolico in s tujino in podobno.

Dokazovati našo trditev in bistveno narodopisno vsebino ornamenta ni potrebno, ker jo potrjuje vsebina druge Karlovškove knjige o ornamentih na ljudskih in obrtniških izdelkih. V njej je Karlovšek objavil 112 slik naših »etnografskih« ornamentov, različnih po svoji kulturni ali narodopisni funkciji: rokopise, lesene strope v cerkvah, zlate oltarje, skrinje, preslice, male kruhke, pipe, panjske končnice, ljudsko podobarstvo, kožuhe, prtičke, mašne plašče, avbe, peče, čipke, papirnate prtičke, keramiko, steklo, tiskarstvo, pirhe. S tem delom je Karlovšek prešel od kulturnega hotenja, izraženega v prvi knjigi v ugotavljanju slovenskega ornamenta ter v identificiranju nekega stila ornamenta z neko narodnostjo, na realna

znanstvena tla zbiranja in urejevanja gradiva o ornamentu. Nadaljevanje dela, objavljenega v drugi knjigi, bo s časom šele omogočilo odgovor na vprašanje o zgodovinskem razvoju slovenskega ornamenta, katerega je hotel avtor rešiti v prvi knjigi brez obstoječih potrebnih predel. »Ljudski in obrtniški izdelki« ornamentov začenjajo delo o slovenskem ali boljše o ornamentu na slovenskih tleh ter so znanstveno pozitivno delo. Še pomembnejši bi bili, ko bi avtor opustil nedognana naziranja iz prve knjige, določil točno krajevni izvor posameznega ornamenta in ne samo zbirke, kjer se nahaja, in sorazmerno upošteval slovenske obrobne pokrajine z osrednjo Slovenijo, česar dosedaj z izjemo Bele Krajine ni storil.

»Ljudski in obrtniški izdelki« so dovedli avtorja v študiju slovenskega ornamenta na realna tla. V slovenskem narodopisnem življenju, ki se razvija kakor vsaka druga panoga kulture, bodo Karlovškovi »Ljudski in obrtniški izdelki« mogli pozitivno vplivati na naš ornament.

Franjo Baš.

Društveni glasnik.

Zgodovinsko društvo v Mariboru.

Društveni redni letni občni zbor se je vršil dne 16. januarja 1938 v navzočnosti 27 članov v čitalnici Študijske knjižnice; vodil ga je na mesto obolelega predsednika dr. Fr. Kovačiča društveni podpredsednik dr. J. Tomišek, ki se je po otvoritvi spomnil v preteklem poslovnem letu umrlih družtvenikov, katerih spominu se je občni zbor poklonil s trikratnim slava! Nato je pozdravil zastopnike oblasti in organizacij in po pregledni sliki društvenega dela v preteklem letu predal besedo društvenim funkcionarjem.

V tajniškem poročilu je ban. arh. Fr. Baš podal razvojno sliko društva. V splošnem vidimo v jugoslovanski historiografiji, da je ona v prvi vrsti izraz dela naših zgodovinskih institutov, muzejev itd. Maribor tvori v tem pogledu izjemo; mariborske znanstvene ustanove še niso organizirane do stopnje, da bi mogle vršiti aktivno znanstveno delo ter vršijo danes v prvi vrsti posle znanstvene administracije. Zato je znanstveno delo v Mariboru povezano z iniciativo in programatično usmerjenostjo našega društva, katero v okviru splošnih nalog naše zgodovine skuša vršiti pokrajinske naloge zlasti v Podravju in v Pomurju. ZDM vrši to delo v sodelovanju z oblastmi, ki nas podpirajo materialno (Kr. banska uprava Dravske banovine, mestna občina Maribor) ali moralno (lavantinska škofija ter sorodne znanstvene in kulturne organizacije) in s sodelovanjem javnosti preko družtvenikov in podpornikov. Z gmotno pomočjo oblasti in posameznikov, med katerimi stoji v prvi vrsti Posojilnica v Mariboru, smo mogli izdati v preteklem letu Kovačičev zbornik, zaključiti ČZN 1936 ter AZN II, obenem pa pripraviti vse, da bo mogel AZN v bodoče izhajati redno, zaenkrat kot priloga ČZN, pozneje pa mogoče kot samostojna edicija. Pripravili smo gradivo za ČZN 1938, ki se bo oziral na vse pokrajine severovzhodne Slovenije ter vseboval vse zgodovinske discipline in prav tako tudi narodopisje. Zagotovili smo z gradivom AZN III, ki bo začel novo programatično panogo našega delovanja, katero naj pripravi javnosti gradivo za narodno zgodovino severovzhodnih Slovencev. Letos bo začelo izhajati gradivo za zgodovino našega osvobojenja, v katero bodo vključeni tudi spomini generala R. Maistra. V nadaljevanju gradiva za prekratno dobo homo skrbeli, da izdamo v AZN gradivo za zgodovino narodnostnih bojev na Slov. Štajerskem v dobi od l. 1848. do 1918. Pri izvršitvi tega programa bodo aktivno sodelovale vse mariborske znanstvene ustanove, v prvi vrsti Študijska knjižnica in Banovinski arhiv. Izražamo trdno vero, da nam bo s pomočjo naših podpornikov mogoče naš program tudi izvesti in ga v bodoče še razširiti. Težavnejše je v Mariboru vprašanje znanstvenega naraščaja. Ni se nam v celoti posrečilo pritegniti v naš krog mladih zgodovinarjev ter jih strniti v tradicionalno delovno edinicu, radi česar mnogi takoj po nastopu službenega mesta v Mariboru stremijo, da pridejo čimprej zopet drugam, zlasti v Ljubljano. Vzrokov za to